

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SANSKRIT (Paper – I)
Valmiki Ramayana (Kishkindha Kand)
(New Course) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any two of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

i) स एव सुखसंस्पर्शो वाति चन्दनशीतलः ।

गन्धमभ्यवहन्पुण्यं श्रमापनयनोनिलः ॥

अमी पवनविक्षिप्ता विनन्दन्तीव पादपाः ।

षटपदैरनुक्जद्भिर्वनेषु मधुगन्धिषु ।

गिरिप्रस्थेषु रम्येषु पुष्पवद्भिर्मनोरमैः ।

समस्त शिखरा मारुतोत्क्षेपचञ्चलः ।

अमी मधुकरोत्तंसाः प्रगीता इव पादपाः

सुपुष्पितास्तु पश्यैतान्कर्णिकारान्ससन्ततः ।

हाटकप्रतिसंछन्नान्न रान्पीताम्बरानिव ॥

ii) संतापयति सौमित्रे क्रूरश्चैत्रवनानिलः ।

अमी मयूरा शोभन्ते प्रनृत्यन्तस्ततस्ततः ॥

श्चैः पक्षैः पवनोद्धूतैर्गवाक्षैः स्फाटिकैरिव ।

शिखिनीभिः परिवृतास्त एते मदमूर्च्छिताः ॥

मन्मथाभिपरितस्य मम मन्मथवर्धनाः ।

पश्य लक्ष्मण नृत्यन्तं मयूरमुपनृत्यति ॥

शिखिनी मन्मथातैषा भर्तारं गिरिसानुनि ।

तामेव मनसा रामां मयूरोप्यनुधावति ॥

- iii) शक्यो धारयितुं कामो भवेदभ्यागतो मया ॥
 यदि भूयो वसन्तो मां न हन्यात्पुष्पितद्रुमः ॥
 यानि स्म रमणीयानि तया सह भवन्ति मे ।
 तान्येवारमणीयानि जायन्ते मे तया विना ॥
 पद्मकोशपलाशानि द्रष्टुं दृष्टिर्हि मन्यते ।
 सीताया नेत्रकोशाभ्यां सदृशानीति लक्ष्मण ॥
 पद्मकेसरसंसृष्टो वृक्षान्तरविनिसृतः ।
 निःश्वास इव सीताया वाति वायुर्मनोहरः ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- स्मृत्वा वियोगजं दुःखं त्यज स्नेहं प्रिये जने ।
- उत्साहो बलवानार्य नास्त्युत्साहात्परं परं बलम् ॥
- राजानो बहुमित्राश्च विश्वासो नात्र हि क्षमः ।
- तस्य यां सचिवं वित्तं वानरं पवनात्मजम् ।
- तस्य पुत्रः शरण्यस्थः सुग्रीवं शरणं गतः ।
- रोचते यदि मे सख्यं बाहुरेष प्रसारितः ।

3. Critically appreciate वसन्तऋतुवर्णनम् of the first canto of किष्किन्धाकाण्डम्.

16

किष्किन्धाकाण्डाच्या पहिल्या सर्गातील वसन्तऋतुवर्णनाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Critically appreciate Vth canto of किष्किन्धाकाण्ड.

किष्किन्धाकाण्डाच्या पाचव्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

4. Describe in detail about enmity of वाली and सुग्रीव.

वाली आणि सुग्रीवाच्या वैराविषयी सविस्तर लिहा.

16

OR/किंवा

Write character sketch of रामलक्ष्मण.

रामलक्ष्मणांचे स्वभावचित्र रेखाटा.

5. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) पम्पासरोवरवर्णनम् ।

ii) Character sketch of हनुमान

हनुमानाचे स्वभावचित्र.

iii) Meeting of रामलक्ष्मण and सुग्रीव

रामलक्ष्मण आणि सुग्रीवभेट.

iv) Lamentation of तारा

ताराविलाप.

[3602] – 132

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SANSKRIT (New) (2008 Pattern)
SK-2 : ऋग्वेद, अथर्ववेद, निवडक सूक्ते, यास्काचे निरुक्त

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks.

सर्व प्रश्नांना सारखे गुण आहेत.

1. Translate with notes on **any four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे सटीप भाषांतर करा.

- १) उष आ भोहि भानुनो चन्द्रेणे दुहितर्दिवः ।
 आवहेन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभेगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ॥
- २) यस्य त्री पूर्णा मधुना पदान्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।
 य उ त्रिधातुं पृथिवीमुत द्यामेकौ दाधार भुवनेनानि विश्वो ॥
- ३) भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥
- ४) तवे ब्रूते सुभगोसः स्याम स्वाध्यो वरुण तुष्टुवांसः ।
 उपायेन उषसां गोमेतीनामग्नयो न जरेमाणा अनु द्यून् ॥
- ५) युवं नरा स्तुवते पञ्ज्रियाये कक्षीवते अरदतं पुरोधिम् ।
 कारोतराच्छफादश्वेस्य वृष्णेः शतं कुम्भं असिञ्चतं सुरोयाः ॥
- ६) आ वोत वाहि भेषजं वि वोत वाहि यद् रपेः ।
 त्वं हि विश्वभेषज देवानां दूत ईयेसे ॥

2. Write a mythological note on वरुण.

वरुण देवतेवर दैवतशास्त्रीय टीप लिहा.

OR/किंवा

Appreciate critically the उषस् hymn.

उषस् सूक्ताचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

P.T.O.

3. Describe the contents of the अथर्ववेद.

अथर्ववेदाच्या आशयाचे वर्णन करा.

OR/किंवा

Write descriptive notes on **any two** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर वर्णनात्मक टीपा लिहा.

- १) Heroic deeds of अश्विन^८ अश्विनांची वीरकृत्ये
- २) ऋभु
- ३) Names of the अथर्ववेद अथर्ववेदाची नावे
- ४) वरुण in the अथर्ववेद अथर्ववेदातील वरुण.

4. Explain with reference to context **any four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) समाम्नायः समाम्नातः ।
- २) इन्द्रियनित्यं वचनमौदुम्बरायणः ।
- ३) उभयमन्वध्यायम् ।
- ४) अध्वर्युरध्वर्युरध्वरं युनक्त्यध्वरस्य नेताऽध्वरं कामयत इति वा ।
- ५) अर्थवन्तः शब्दसामान्यात् ।
- ६) अनक्तेरित्याग्रायणः ।

5. Write descriptive notes on **any two** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर वर्णनात्मक टीपा लिहा.

- १) चत्वारि पदजातानि
- २) गार्ग्य & शाकटायन
- ३) निरुक्तशास्त्रप्रयोजनम्.

OR/किंवा

Discuss the principles of etymology given by Yāska.

यास्काने दिलेल्या व्युत्पत्तीच्या तत्वांची चर्चा करा.

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SANSKRIT (New Course)
(Paper – 3) (2008 Pattern)
(Group A) – Sahitya
अभिज्ञान शाकुन्तलम्

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or Marathi **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

1) न खलु न खलु बाणः संनिपात्योऽयमस्मि-

न्मृदुनि मृग शरीरे पुष्पराशाविवग्निः ।

क्व बत हरिणकानां जीवितं चातिलोलं

क्व च निशितनिपाता वज्रसाराः शरास्ते ॥

2) शम प्रधानेषु तपोधनेषु गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।

स्पर्शानुकूला इव सूर्यकान्तास्तदन्यतेजोऽभिभवाद्भवन्ति ॥

3) अयं स ते तिष्ठति संगमोत्सुको-

विशङ्कसे भीरू यतोऽवधीरणाम् ।

लभेत वा प्रार्थयिता न वा श्रियं

श्रिया दुरापाः कथमीप्सितो भवेत् ॥

4) पातु न प्रथमं व्यवस्यति जलं युष्मास्वपीतेषु या

नादत्ते प्रियमण्डनापि भवतां स्नेहेन या पल्लवम् ।

आद्ये वः कुसुमप्रसूतिसमये यस्या भवत्युत्सवः

सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वेऽनुज्ञायताम् ॥

5) स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु

संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः ।

प्रागन्तरिक्षगमनात्स्वमपत्यजात-

- मन्यैर्द्विजैः परभृताः खलु पोषयन्ति ॥

6) संरोपितेऽप्यात्मनि धर्मपत्नी त्यक्ता मया नाम कुलप्रतिष्ठा ।

कल्पिष्यमाणा महते फलाय वसुंधरा काल इवोप्तबीजा ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following : 16
 पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :
 i) शमीलतां छेतुमृषिर्व्यवस्यति ।
 ii) आशङ्कसे यदग्निं तदिदं स्पर्शक्षमं रत्नम् ।
 iii) पौरव रक्ष विनयम् ।
 iv) पीडयन्ते गृहिणः कयं नु तनया विश्लेषदुःखैर्नवैः ।
 v) भावस्थिराणि जननान्तर सौहृदानि ।
 vi) भवितव्यता खलु बलवती ॥
3. i) Dusyanta - the hero of अभिज्ञानशाकुन्तलम् - Discuss. 16
 चर्चा करा - दुष्यन्त - अभिज्ञानशाकुन्तलम् चा नायक.
 ii) Explain 'उपमा कालिदासस्य'
 'उपमा कालिदासस्य' या विधानाचे स्पष्टीकरण करा.
4. i) Critically appreciate the fifth act of 'अभिज्ञानशाकुन्तलम्'. 16
 अभिज्ञानशाकुन्तलातील ५ व्या अंकाचे समीक्षात्मक रसग्रहण करा.
 ii) Discuss curse of sage Durvasa and its importance in dramatic production.
 नाट्यनिर्मितीच्या प्रक्रियेत दुर्वासांच्या शापाचे महत्व या विषयी चर्चा करा.
5. Write critical notes on **any two** of the following : 16
 पुढील पैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :
 1) Role of प्रियंवदा and अनसूया.
 प्रियंवदा आणि अनसूया यांच्या भूमिका.
 2) Repentance of Dusyanta.
 दुष्यन्ताचा पश्चात्ताप.
 3) Advice of Kashyapa to S'akuntala .
 कश्यपांनी शकुन्तलेला केलेला उपदेश.

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
(New Course) (2008 Pattern)
SANSKRIT (Paper – III) (Group B) – Vedanta
माण्डूक्योपनिषद् with गौडपादकारिका

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following : 16
 पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा.
 1) एक एव त्रिधा स्मृतः ।
 2) स एष नेति नेति इति व्याख्यानं निहते ।
 3) न कञ्चन स्वप्नं पश्यति तत्सुषुप्तम् ।
 4) प्रकृतेरन्यथा- भावो न कथंचिद्भविष्यति ।
 5) य एवं वेद आत्मना आत्मानं संविशति ।
 6) आत्मा ह्याकाशवज्जीवैर्घटाकाशैरिवोदितः ।
2. Write short notes on **any four** of the following : 16
 पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर टीपा लिहा :
 1) सप्ताङ्गः ।
 2) तैजसपाद ।
 3) शांतिमन्त्र of माण्डूक्योपनिषद् ।
 माण्डूक्योपनिषदाचा शान्तिमन्त्र.
 4) पञ्चकोशाः ।
 5) तुरीय ओंकार ।
 6) जागृत्यवस्था ।
3. Explain fully various theories, discussed by गौडपादाचार्य regarding the evolution of the world. 16
 गौडपादाचार्यानी चर्चिलेले सृष्टीच्या उत्पत्तीबद्दलचे विविध सिद्धान्त स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the concept of 'चतुष्पाद् ब्रह्म' in माण्डूक्योपनिषद्.

माण्डूक्योपनिषदात आलेली 'चतुष्पाद् ब्रह्माची' संकल्पना स्पष्ट करा.

4. How is it explained by 'गौडपादाचार्य' that the world is not real ?

16

'जग मिथ्या आहे' हे गौडपादाचार्यांनी कसे पटवून दिले आहे ?

OR/किंवा

According to माण्डूक्योपनिषद्, what are three stages of soul ?

माण्डूक्योपनिषदानुसार जीवाच्या तीन अवस्था कोणत्या ?

5. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

16

कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

1) मायावादः ।

2) प्रणवः ।

3) एकोनविंशतिमुखः ।

4) अस्पर्शयोगः ।

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
(New Course) (2008 Pattern)
SANSKRIT (Paper – 3) (Group C) – Grammar
i) अष्टाध्यायी (III.2-1-188)
ii) सिद्धान्तकौमुदी (अजन्तपुल्लिंग, 178-256)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

SECTION – A : अष्टाध्यायी (III.2.1-188)

1. Explain fully **any four** of the following : **16**
पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.
1) सुपि स्थः ।
2) कृजो हेतुताच्छील्यानुलोभ्येषु ।
3) आशिषि हनः ।
4) गमश्च ।
5) करणे यजः ।
6) फलेग्रहिरात्मम्भरिश्च ।
7) वाचि यमो व्रते ।
2. Write short notes on **any four** of the following : **16**
पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :
1) खित्प्रत्ययाः
2) सत्
3) निष्ठा
4) णित् प्रत्ययाः
5) शानच् and कानच्
6) त्रिविधं कर्म
7) उपपदम् ।

SECTION – B : सिद्धान्तकौमुदी, अजन्तपुल्लिंग

3. Explain fully **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा :

- 1) डयाप्प्रातिपदिकात् ।
- 2) स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् ।
- 3) अपृक्त एकाल्प्रत्ययः ।
- 4) चुटू ।
- 5) अतो भिस ऐस्
- 6) पूर्वादिभ्यो नवभ्यो वा ।

4. Write short notes on **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

- 1) उपधा
- 2) अङ्गम्
- 3) सर्वनामस्थानम्
- 4) घि
- 5) भ
- 6) इत्संज्ञा ।

5. Explain **any eight** forms of the following quoting relevant rules of Pāṇini.

16

पुढीलपैकी कोणतीही आठ रूपे योग्य ती पाणिनीची सूत्रे उद्धृत करून स्पष्ट करा.

रामान् , रामाणाम् , विश्वपाः, सर्वे, कुम्भकारः, समस्थः, गोदः, बुद्धिजः, जनमेजयः, हरिणा, सख्या, शंकरः ।

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SANSKRIT (Paper – III) (Group D) – Veda (New Course) (2008 Pattern)
ऋग्वेद, अथर्ववेद, सायणभाष्यभूमिका, Vedic Grammar

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions carry equal marks :

सर्व प्रश्नांना सारखेच गुण आहेत :

1. Translate with notes **any four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे सटीप भाषांतर करा :

१) त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वं शर्धो मारूतं पृक्ष ईशिषे ।

त्वं वातैरुणैर्यासि शंगयस्वं पूषा विधतः पासि नु त्मना ।

२) ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वेपे शसमग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।

अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥

३) स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन्सुजाता इषयन्त सूरयः ।

यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्ये तोके दीदिवांसं स्वे दमे ॥

४) पुनरेहि वाचस्पते देवेन मनसा सह ।

वसोष्पते नि रमय मय्येवास्तु मयि श्रुतम् ॥

५) इदं जनासो विदथ महद् ब्रह्म वदिष्यति ।

न तत् पृथिव्यां नो दिवि येन प्राणन्ति वीरूधः ॥

६) इहैव ध्रुवां निर्मिनोमि शालां क्षेमै तिष्ठाति घृतमुक्षमाणा ।

तां त्वा शाले सर्ववीराः सुवीरा अरिष्टवीरा उप सं चरेम ॥

2. Write a detailed note on आप्री hymns.

आप्री सूक्तांवर सविस्तर टीप लिहा.

OR/किंवा

Write a detailed note on “names of the अथर्ववेद”.

‘अथर्ववेदाची नावे’ या विषयावर सविस्तर टीप लिहा.

3. Explain with reference to context **any four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) प्राथम्यं च पुरुषसूक्ते विस्पष्टम् ।
- २) तस्मात् लक्षणप्रमाणरहितस्य वेदस्य सद्भावो नाङ्गीकर्तुं शक्यते ।
- ३) मन्त्रब्राह्मणयोर्वेदनामधेयम् ।
- ४) मन्त्रस्य अविक्षितार्थत्वे तु विनियोगबोधनाय ब्राह्मणमुपयुक्तम् ।
- ५) अविद्यमानवचनात् ।
- ६) अविशिष्टस्तु वाक्यार्थः ।

4. Discuss - Vedic language is different from classical Sanskrit.

चर्चा करा - वैदिक भाषा ही अभिजात संस्कृत भाषेहून भिन्न आहे.

OR/किंवा

Write a detailed note on Vedic declensions.

वैदिक नामरूपे यावर सविस्तर टीप लिहा.

5. Write critical notes on **any two** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- १) गृत्समद
- २) सायणाचार्य
- ३) त्रिषप्तीय सूक्त
- ४) Vedic aorist वैदिक तृतीयभूतकाळ.

[3602] – 134

M.A. (Semester – I) Examination, 2009
SANSKRIT (Paper – IV) (New Course) (2008 Pattern)
सिद्धान्तकौमुदी (कारक Prakaran)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following : 16
 पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा :
 1) प्रातिपदिकार्थलिङ्ग परिमाणवचनमात्रे प्रथमा ।
 2) स्पृहेरीप्सितः ।
 3) ह्रक्रोरन्यतरस्याम् ।
 4) स्वतन्त्रः कर्ता ।
 5) हेतौ ।
 6) उभयप्राप्तौ कर्मणि ।
2. Explain with reference to the context **any four** of the following : 16
 पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.
 1) अर्थनिबन्धनेयं संज्ञा ।
 2) अन्यकर्तृकोऽभिलाषो रुचिः ।
 3) सूत्रे ज्ञानसामान्यार्थानामेव ग्रहणं न तु तद्विशेषार्थानामित्यनेन ज्ञाप्यते ।
 4) अलमिति पर्याद्व्यर्थग्रहणम् ।
 5) अङ्गविकारः किम् ? अक्षि काणमस्य ।
 6) हेतुभूतजपोपलक्षितं वर्षणमित्यर्थः ।
3. Explain fully with illustrations Karmakāraka OR Sampradānakāraka as described in the Siddhantakaumudī. 16
 सिद्धान्तकौमुदीमध्ये वर्णिलेल्या कर्मकारकाचे किंवा संप्रदानकारकाचे उदाहरणांसह संपूर्ण स्पष्टीकरण करा.

P.T.O.

4. Write descriptive paragraphs on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विस्तृत परिच्छेद लिहा.

- 1) उपपदविभक्तिः ।
- 2) कर्तृकारकम् ।
- 3) तृतीयाविभक्तिः ।
- 4) त्रिविधः आधारः ।

5. Explain the cases of the words underlined with help of relevant rules of Pāṇini OR Vārttikas of Kāṭyāyana. (**any eight**)

16

पुढीलपैकी कोणत्याही आठ अधोरेखित शब्दांच्या विभक्ती योग्य त्या पाणिनीच्या सूत्रांच्या आधारे किंवा कात्यायनाच्या वार्तिकांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- 1) बलिं याचते वसुधाम् ।
- 2) भक्षयति अन्नं बटुना ।
- 3) रामेण बाणेन हतो वाली ।
- 4) अनु हरिं सुराः ।
- 5) हरये कृध्यति ।
- 6) चोराद् बिभेति ।
- 7) सतां गतम् ।
- 8) अन्नस्य हेतोर्वसति ।
- 9) जगतः कर्ता कृष्णः ।
- 10) कटे आस्ते ।
- 11) पुण्येन दृष्टो हरिः ।
- 12) हरिः सेव्यते ।

M.A. (Semester – II) Examination, 2009**SANSKRIT (Paper – I) (New Course)****Kadambari, 'शुकनासोपदेशः'****(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate **any two** of the following with notes in **English** or **Marathi**.

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे टीपांसह इंग्लीश किंवा मराठीत भाषान्तर करा.

- परपस्परविरुद्धचैन्द्रजालमिव दर्शयन्ती प्रकटयति जगति निज चरितम् । तथा हि सततमुष्माणमुपजनयन्त्यपि जाड्यमुपनयति । उन्नतिमादधा नापि नीचस्वभावतामाविष्करोति । तोपराशिसम्भवापि तृष्णां संवर्द्धयति । ईश्वरतां दधानाप्यशिवप्रकृतित्वमातनोति । बलोपचयमारहन्त्यपि लघिमानमापादयति । अमृतसहोदरापि कटुकविपाका । विग्रहवत्यपि-अप्रत्यक्ष दर्शना । पुरुषोत्तम रतापि खलजनप्रिया । रेणुमयीव स्वच्छमपि कलुषीकरोति ।
- तदेवंप्रायाति कुटिल-कष्ट-चेष्टा-सहस्रदारुणे राज्यतन्त्रे, अस्मिन् महामोहकारिणि च यौवने, कुमार, तथा प्रयतेथा यथा नोपहास्यसे जनैः, न निन्द्यसे साधुभिः, न धिक्क्रियसे गुरुभिः, नोपलभ्यसे सुहृद्भिः, न शोच्यसे विद्वद्भिः । यथा च न प्रकाश्यसे विटैः, न प्रहस्यसे कुशलैः, नास्वाद्यसे भुजङ्गैः, नावलुप्यसे सेवकवृन्दैः, न वञ्चसे धूर्तैः, न प्रलोभ्यसे वनिताभिः, न विडम्ब्यसे लक्ष्म्या, न नर्त्यसे मदेन, नोन्यत्रीक्रियसे मदनेन, नाक्षिप्यसे विषयैः नावकृष्यसे रागेण, नापहियसे सुखेन ।
- “तात चन्द्रापीड । विदित वेदितव्यस्याऽधीतसर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमृत्यु पदेष्टव्यमस्ति । केवलञ्च निसर्गत एवाऽभानुभेद्यमरत्नालोकच्छेद्यमप्रदीपप्रभा पनेयमतिगहनं तमो यौवनप्रभवम् । अपरिणामोपशमो दारुणो लक्ष्मीमदः । कष्टमनञ्जनवर्तिसाध्यमपरमैश्वर्यतिमिरान्धत्वम् । अशिशिरोपचाराहार्योऽति तीव्रो दर्पदाहज्वरोष्मा । सततमूलमन्त्रगम्यो विषमो विषय विषास्वादमोहः । नित्यमस्नानशौचबध्यो बलवान् रागमलावलेपः । अजस्रक्षपावसान प्रबोधा घोरा च राज्यसुखसन्निपातनिद्रा भवतीति विस्तरेणाभिधीयसे ।

2. Explain with reference to context **any four** of the following

16

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे सन्दर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- अपगतमले हि मनसि स्फटिकमणाविव रजनिकरगभस्तयो विशन्ति सुखेनोपदेशगुणाः ।
- सरस्वतीपरिगृहीतमीर्ष्य येव नालिङ्गति ।
- चन्द्रप्रभवः न दहति किमनलः ।
- तैमिरिका इवादूरदर्शिनः ।
- पुरःपताका सर्वाविनयानाम् ।
- अनर्थकायासान्तरितोपभोगसुखमित्युपहसन्ति ।

3. Critically appreciate शुक्रनासोपदेशः.
शुक्रनासोपदेशः चे समीक्षात्मक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Describe Bānabhattas style with reference to शुक्रनासोपदेश.

16

4. What are the adverse effect of राज्यलक्ष्मी ?
राज्यलक्ष्मीचे दुष्परिणाम कोणते ?

OR/किंवा

How does शुक्रनास point of dangers of young age ?
शुक्रनासाने तारुण्यातील धोके कसे दाखविले आहेत ?

16

5. Write critical notes on **any two** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

1) Bānabhatt
बाणभट्ट.

2) Place of कादम्बरी in Sanskrit literature
संस्कृत साहित्यातील कादम्बरीचे स्थान.

3) गद्यकाव्य
Prose literature.

16

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SANSKRIT
Paper – II : ऋग्वेद, अथर्ववेद, निवडकसूक्ते, यक्षाचे निरुक्त
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Marks: 80

1. Translate with notes **any four** of the following :

16

खालीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे सटीप भाषांतर करा.

१) दिव्या आपो^१ अभि यदेन^२ मायन्हतिं^३ न शुष्कं^४ सरसी शयानम् ।

गवामह^५ न मायुर्वत्सिनीनां^६ मण्डूकानां^७ वग्नुरत्रा^८ समेति ।

२) इन्द्र सोमं^१ सोमपते^२ पिबेमं^३ माध्यन्दिनं^४ सर्वनं^५ चारु यत्ते^६ ।

प्रपुथ्या^७ शिप्रे^८ मधवन्नृजीषिन्विमुच्या^९ हरी^{१०} इह मादयस्व ॥

३) सं गच्छस्व पितृभिः^१ सं यमेनेष्टापूरतेन^२ परमे व्योमन् ।

हित्वायावद्यं^३ पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा^४ सुवर्चाः^५ ॥

४) परिणो हेती रुद्रस्य वृज्याः^१ परि त्वेषस्य दुर्मतिर्मही गात् ।

अवस्थिरा मधवद्भ्यस्तनुष्वमीद्वस्तोकाय^२ तनयाय मृळ ॥

५) अनुव्रतः पितुः पुत्रो मात्रा भवतु संमनाः ।

जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शन्तिवाम् ॥

६) आ त्वा गन् राष्ट्रं सह वर्चं सोदिहि प्राङ् विशां पतिरेकुराट् त्वं विराज ।

सर्वास्त्वा राजन् प्रदिशो हवयन्तू - पसद्यो नमस्यो भवेह ॥

2. Write critical appreciation of मण्डक hymn.

16

मण्डकसूक्ताचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Write a detailed note on the contents of the अथर्ववेद.

अथर्ववेदाचे वर्ण्यविषय यावर सविस्तर टीप लिहा.

3. Give detailed notes on **any two** of the following :

16

खालीलपैकी कोणत्याही दोन विषयावर सविस्तर टीपा लिहा :

- १) रूद्र
- २) सोम
- ३) राज्ञः पुनः स्थापनम्
- ४) कम्प

4. Explain with reference to context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) न त्वेव न निर्ब्रूयात् ।
- २) अथापि वर्णलोपो भवति ।
- ३) समानकर्माणि समानवचनानि ।
- ४) प्रत्तमवत्तमिति धात्वादी एव शिष्येते ।
- ५) विशयवत्यो हि वृत्तयो भवन्ति ।
- ६) अथ तद्धितसमासेष्वेकपर्वसु वानेकपर्वसु च पूर्वं पूर्वमपरमपरं प्रविभज्य निर्ब्रूयात् ।

5. Give derivations of the following (**any eight**) :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही आठ शब्दांच्या व्युत्पत्ती द्या :

१) कम्बोजाः	२) दण्डयः
३) कक्ष्या	४) शृङ्गम्
५) निर्ऋति	६) अन्तरिक्षम्
७) हिरण्य	८) समुद्र
९) पुत्र	१०) सेना
११) ऋषि	१२) आदित्यः

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SANSKRIT SK – 7
Special Subject : Group A : साहित्य (New Course)
अभिज्ञान शाकुन्तलम्
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate **any four** of the following into **English** or **Marathi**.

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

16

i) तव कुसुमशरत्वं शीतरश्मित्वमिन्दो-

द्वयमिदमयथार्थं दृश्यते मद्भिधेषु ।

विसृजति हिमगर्भेरग्निं मिन्दुर्मयूखै-

स्त्वमपि कुसुमबाणान्वज्रसारीकरोषि ॥

ii) अयं स ते तिष्ठति संगमोत्सुको

विशङ्कसे भीरु यतोऽवधीरणम् ।

लभेत वा प्रार्थनीयता न वा श्रियम् ।

श्रिया दुरापः कथमीप्सितो भवेत् ॥

iii) स्वसुखनिरभिलाषः खिद्यसे लोकहेतोः

प्रतिदिनमथवा ते वृत्तिरेवंविधैव ।

अनुभवति हि मूर्धा पादपस्तीव्रमुष्णं

शमयति परितापं छायाया संश्रितानाम् ॥

iv) प्रजाः प्रजाः स्वा इव तन्त्रयित्वा

निषेवते श्रान्तमना विविक्तम् ।

यूथानि संचार्य रविप्रतप्तः

शीतं दिवा स्थानमिव द्विपेन्दः ॥

v) सुरयुवति संभवं किल मुनेरपत्यं तदुज्झिताधिगतम् ।

अर्कस्योपरि शिथिलं च्युतमिव नवमालिकाकुसुमम् ।

vi) त्वमर्हता प्रागसरः स्मृतोऽसि नः

शकुन्तला मूर्तिमति च सत्क्रिया ।

समानयंस्तुल्यगुणं वयूवरं

चिरस्य वाच्यं न गतः प्रजापतिः ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

16

i) सतां हि सन्देहपदेषु वस्तुषु प्रमाणमन्तःकरणप्रवृत्तयः ।

ii) परिहासविजल्पितं सखे परमार्थेन न गृह्यताम् ।

iii) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम्

iv) शमीलतां छेतुमृषिर्व्यवस्यति ।

v) कष्टं खल्वनपत्यता ।

vi) अतः परीक्ष्य कर्तव्यं विशेषात्संगतं रहः ।

3. Describe the nature in the first 3 Act of शाकुन्तलम्.

16

OR/किंवा

Describe the character of Dusyanta in Śakuntalam.

शाकुन्तलातील दुष्यन्ताचे चरित्रचित्रण करा.

4. a) What are the main changes made by Kalidās in the शाकुन्तलम् from the original story in the Mahabharata ? How far they are effective ? Discuss.

16

कालिदासाने आपल्या 'शाकुन्तलम्' या नाटकात मूळ महाभारत कथेपेक्षा कोणते प्रमुख बदल केले आहेत ? ते कितपत परिणामकारक झाले आहेत.

OR/किंवा

b) Critically appreciate the IVth Act of the शाकुन्तलम् ।

शाकुन्तलाच्या चवथ्या अंकाचे समीक्षणात्मक रसग्रहण करा.

5. Write critical notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

16

i) Role of Kanva

कण्वांची भूमिका.

ii) Song of Hansapadika

हंसपदिकेचे गीत.

iii) Curse of Durvasa

दुर्वासांचा शाप.

iv) Episode of fisherman

छीवरवृत्तांत.

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SK – 7 : (New) SANSKRIT
Vedanta : Brahmasutrasankarabhasya
(1.1.1-4, 1.1.12-19)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate the paragraph with notes into **English** or **Marathi** :

पुढील परिच्छेदाचे इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये सटीप भाषांतर करा :

16

मुख्यमेव ह्यात्मानमुपदिदिक्षु शास्त्रं लोकबुद्धिमनुसरत्, अन्नमयं शरीरमनात्मानमत्यन्तमूढानामात्मत्वेन प्रसिद्धमनूद्य भूषानिषिक्तद्रुतताम्रादिप्रतिमावत्ततोऽन्तरं ततोऽन्तरमित्येवं पूर्वेण पूर्वेण समानमुत्तरमुत्तरमनात्मानमात्मेति ग्राह्यत्, प्रतिपत्तिसौकर्यापेक्षया सर्वान्तरं मुख्यमानन्दमयमात्मानमुपदि देशेति श्लिष्टतरम् । यथारुन्धतीनि दर्शने बह्वीष्वपि तारास्वमुख्यास्वरुन्धतीषु दर्शितासु यान्त्या प्रदर्श्यते सा मुख्यैवारुन्धती भवति, एवमिहाप्यानन्दमयस्य सर्वान्तरत्वान्मुख्यमात्मत्वम् । यत्तु ब्रूषे, प्रियादीनां शिरस्त्वादिक स्पनानुपपन्ना मुख्यस्यात्मन इति, अतीतानन्तरोपाधिजनिता सा न स्वाभाविकीत्यदोषः ।

OR/किंवा

यथा हि पश्वादयः शब्दादिभिः श्रोत्रादीनां संबन्धे सति शब्दादिविज्ञाने प्रतिकूले जाते ततो निवर्तन्ते अनुकूले च प्रवर्तन्ते, यथा दण्डोद्यतकरं पुरुषमभिमुखमुपलभ्य मां हन्तुमयमिच्छतीति पलतयेतुभारभन्ते, हरिततृणपूर्णपाणिमुपलभ्य तं प्रत्यभिमुखीभवन्ति, एवं पुरुषा अपि व्युत्पन्नचित्ताः क्रूरदुष्टी नाकोशतः खड्गोद्यतकरान्बलवत उपलभ्य ततो निवर्तन्ते, तद्विपरीतान्प्रति प्रवर्तन्ते, अतः समानः पश्वादिभिः पुरुषाणां प्रमाणप्रमेयव्यवहारः । तत्सामान्यदर्शनाद्व्युत्पत्तिमतामपि पुरुषाणां प्रत्यक्षादिव्यवहारस्तत्कालः समान इति निश्चीयते ।

2. Explain **any four** of the following sentences with reference to the context :

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

16

- i) सर्वस्यात्मत्वाच्च ब्रह्मास्तित्वप्रसिद्धिः ।
- ii) यथा लोके योऽन्येषां धनिकत्वमापादयति स प्रचुरधन इति गम्यते, तद्वत् ।
- iii) मनुष्यत्वादारभ्य ब्रह्मान्तेषु देहवत्सु सुखतारतम्यमनुश्रूयते ।
- iv) जन्मनश्चादित्वं श्रुतिनिर्देशापेक्षं वस्तुवृत्तापेक्षं च ।
- v) अप्रत्यक्षेऽपि त्द्याकाशे बालास्तलमलिनताद्यस्यन्ति ।
- vi) नञश्चैष स्वभावो यत्स्वसंबन्धिनोऽभावं बोधयतीति ।

3. How does Śaṅkarācārya explain ādhyāsa ? Explain its importance in the Advaita-Vedānta.

शंकराचार्य अध्यास कसा स्पष्ट करतात ? त्याचे अद्वैत-वेदान्तातील महत्त्व स्पष्ट करा.

16

OR/किंवा

Explain Śaṅkarācārya's view on the Brahman principle.

ब्रह्मतत्त्वविषयक शंकराचार्याचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

4. How does Śaṅkarācārya explain the sūtra 'Śāstrayonitvāt'.

16

शंकराचार्य 'शास्त्रयोनित्वात्' हे सूत्र कसे स्पष्ट करतात ?

OR/किंवा

Explain Śaṅkarācārya's own interpretation of the Ānandamayādhikarana.

5. Write critical paragraphs on any of the **two** in the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही **दोनांवर** विवेचक परिच्छेद लिहा :

- i) The sūtra term 'athāto brahmajijñāsā'

'ब्रह्मजिज्ञासा' ही सूत्रातील शब्द

- ii) Śaṅkarācāryas style of interpretation of the sūtras.

शंकराचार्याची सूत्र-व्याख्यानशैली

- iii) Different views on ādhyāsa noted by Śaṅkarācārya.

शंकराचार्यांनी उल्लेखलेले अध्यास विषयक दृष्टिकोन.

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SK-7 : SANSKRIT : Group-C : Grammar
(2008 Pattern) (New Course)

Title : i) महाभाष्य (पस्पशाह्निकम्)
ii) परमलघुमञ्जूषा (कारकप्रकरणम्)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully with reference **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह संपूर्ण स्पष्टीकरण करा :

16

- 1) तस्माद् ध्वनिः शब्दः ।
- 2) प्रमत्तगीत एष तत्रभवतो यस्त्वप्रमत्तगीतस्तत्प्रमाणम् ।
- 3) तदपि नित्यं यस्मिंस्तत्त्वं न विहन्यते ।
- 4) शब्दप्रमाणका वयम् । यच्छब्द आह तदस्माकं प्रमाणम् ।
- 5) लिङ्गार्था तु प्रत्यापत्तिः ।
- 6) द्विगता अपि हेतवो भवन्ति ।

2. Explain in detail the purposes of learning Grammar, as described in the Paspashahnika.

पस्पशाह्निकात वर्णिल्यानुसार व्याकरण शिकण्याची प्रयोजने सविस्तर स्पष्ट करा.

16

OR/किंवा

Discuss fully the varttika 'सिद्धे शब्दार्थ-संबंधे'.

'सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे' --- या संपूर्ण वार्तिकाची चर्चा करा.

3. Explain the following sentences (**any four**) :

पुढीलपैकी कोणतीही चार वाक्ये स्पष्ट करा :

16

- 1) प्रकृतधातुवाच्यव्यापाराश्रयत्वं कर्तृत्वम् ।
- 2) अत एव षष्ठ्यर्थस्योपपदविभक्त्यर्थस्य च न कारकत्वम् ।
- 3) अत्र पयसः कर्मत्वसिद्धये प्रयोज्यत्वनिवेशः ।
- 4) कर्मलक्षणे ईप्सिततमपदस्य स्थार्थविशिष्टयोग्यताविशेषे लक्षणा ।
- 5) कर्मत्वं तु न करणव्यापारवत्त्वम्, तद्धि करणजन्यव्यापारवत्त्वम् ।
- 6) कर्त्रादिपञ्चकारकाणां करणत्ववारणाय व्यापाराव्यवधानेनेति दिक् ।

4. Discuss fully सम्प्रदान OR अपादान as described by Nagojibhatta in Paramalaghumanjusha.

नागोजीभट्टाने परमलघुमञ्जूषेमध्ये वर्णिलेल्या संप्रदान किंवा अपादानाची संपूर्ण चर्चा करा.

16

5. Write notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

16

- 1) The method of learning Grammar

व्याकरणाध्ययनपद्धति: ।

- 2) The meaning of the term 'व्याकरण'

'व्याकरण' या शब्दाचा अर्थ.

- 3) Genitive case

षष्ठी विभक्ति.

- 4) The concept of transitive and intransitive according to Nagoji.

नागोजींच्या मतानुसार सकर्मक आणि अकर्मक संकल्पना.

M.A. (Semester – II) Examination, 2009
SANSKRIT SK-7 (Group D) Veda (New Course)
ऋग्वेद, अथर्ववेद
सायणभाष्यभूमिका, वैदिक व्याकरण
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Attempt annotated translation of **any four** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा :

16

- १) इन्धानो अग्निं वनवद्वनुष्यतः कृतब्रह्मा शूशुवद्रातहव्य इत् ।
जातेन जातमति स प्र संसृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ।
- २) तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाध्यो वरुण तुष्टुवांसः ।
उपायन उषसां गोमतीनामग्रयो न जरेमाणा अनु द्यून् ॥
- ३) मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसोऽध्वर्यवः स पूर्णा वेष्टयासिचम् ॥
तस्मा एतं भरत तद्वशो ददिहोत्रात्सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ।
- ४) एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अक्रन् ।
तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद्वदेम विदये सुवीराः ।
- ५) अपाद्धोत्रादुत पोत्रादमत्तोत नेष्ट्रादजुषत प्रयो हितम् ।
तुरीयं पात्रंममृक्तममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदसः ॥
- ६) वि मच्छ्रथाय रशनामिवागं ऋध्याम ते वरुण खामृतस्य ।
मा तन्तुश्छेदि वयतो धियं मे मा मात्रा शार्यपसः पुर ऋतोः ।

2. Translate with notes into **English** or **Marathi** any **four** of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा :

16

- १) बृहन्नैषामधिष्ठाता अन्तिकादिव पश्यति ।
यस्तायन्मन्यते चरन्तसर्व देवा इदं विदुः ।
- २) ओको अस्य मूजवन्त ओको अस्य महावृषाः ।
यावज्जातस्तक्मस्तावानसि बल्हिकेषु न्योचरः ।
- ३) ब्रह्मचारीष्णंश्चरति रोदसी उभे तस्मिन्देवाः संमनसो भवन्ति ।
स दाधार पृथिवीं दिवं च स आचार्य ? तपसा पिपति ॥
- ४) कालो अश्वो वहति सप्तरश्मिः सहस्राक्षो अजरो भूरिरेताः ।
तमारोहन्ति कुवयो विपश्चितस् तस्य चक्रा भुवनानि विश्वा ।
- ५) तैस्त्वा सर्वैरभि ध्यामि पार्श्वरसावामुष्यायणामुष्याः पुत्र ।
तानु ते सर्वाननुसन्दिशामि ।
- ६) तक्मन् भ्रात्रा बलासेन स्वस्रा कसिकया सह ।
पाप्मा भ्रातृव्येण सह गच्छामुमरणं जनम् ॥

3. Explain with reference to context any four of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा :

16

- १) यत्कटाक्षेण तद्रूपं दधद्बुक्कमहीपतिः ।
आदिशन्माधवाचार्य वेदार्थस्य प्रकाशने ॥
- २) तस्मात् ऋग्वेदस्यार्हितस्यादौ व्याख्यानमुचितमिति ।
- ३) ननु वेद एव तावन्नास्ति कुतस्तदवान्तरविशेष ऋग्वेदः ।
- ४) गदर्भाभिधानीना दत्ते इति निषेधः परिसंख्या ।
- ५) व्याकरणमपि प्रकृतिप्रत्ययाद्युपदेशेन पदस्वरूप तदर्थनिश्चयायोपयुज्यते ।
- ६) हस्तौ कल्पोऽथ पठ्यते ।

4. Write detailed notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर सविस्तर टीपा लिहा :

16

१) पदपाठ

२) Peculiarities of Vedic Sandhi

वैदिक संधीची वैशिष्ट्ये.

३) Declension in the Vedic Language.

वैदिक भाषेतील विभक्ती प्रत्यय.

४) Vedic Alphabets

वैदिक वर्णमाला.

5. Write detailed notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर सविस्तर टीपा लिहा :

16

१) वरुण—a mythological note/दैवतशास्त्र विषयक टीप.

२) ब्रात्यू.

३) तक्मन्.

४) Arrangement of the

ऋग्वेद ऋग्वेदाची रचना.

M.A.(Semester – II) Examination, 2009
SANSKRIT (Paper –IV) (2008 Pattern)
Linguistics and Sanskrit Essay Writing
भाषाशास्त्राची मूलतत्वे, संस्कृत निबंध लेखन

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

1. Write a note on language families and describe the relation between Sanskrit and Indo European languages. 16

भाषाकुलावर एक टीप लिहा व संस्कृत आणि युरोभारतीय भाषा यांच्या संबंधाचे वर्णन करा.

OR/ किंवा

Define syntax and describe various kinds of syntax.

वाक्यरचनेची व्याख्या देऊन त्यांच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

2. Write an essay on the scope of linguistics. 16

भाषाशास्त्राचा विषय यावर निबंध लिहा.

OR/ किंवा

Write an essay on “phonetics and phonology of Sanskrit”.

“संस्कृत ’ ध्वनिशास्त्र व वर्णशास्त्र” यावर निबंध लिहा.

3. Write detailed notes on **any two** of the following. 16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा.

- i) Branches of Linguistics - भाषाशास्त्राचा शाखा.
- ii) Accent in Vedic language - वैदिक भाषेतील स्वर.
- iii) Origin of language - भाषेचा उद्गम.
- iv) Semantic changes - अर्थबदल.

4. Write short notes on **any four** of the following.

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) Descriptive linguistics - वर्णनात्मक भाषा विज्ञान.
- ii) Principles of variation of vowels - स्वरपरिवर्तनाचे नियम.
- iii) Aspiration - महाप्राणीकरण.
- iv) Dissimilation - विषमीकरण.
- v) Metathesis - वर्णविपर्यय
- vi) Semivowels - अर्धस्वर.

5. Write an essay in Sanskrit on **any one** of the following.

16

पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर संस्कृतातून निबंध लिहा.

- i) परोपकाराय सतां विभूतयः ।
- ii) तस्मै श्रीगुरवे नमः ।

[3602] – 31

M.A. Term End Examination, 2009
SANSKRIT : Paper – I (Old Course)
Kumārasambhavam
(IV & V Sarga) (85 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** any **three** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) अवधानपरे चकार सा प्रलयान्तोष्मिषिते विलोचने ।
न विवेद तयोरतृप्तयो प्रियमत्यन्तविलुप्तदर्शनम् ॥
- ii) क्रियतां कथमन्त्यमण्डनं परलोकान्तरितस्य ते मया ।
सममेव गतोऽस्यतर्कितां गतिमङ्गेन च जीवितेन च ॥
- iii) कुसुमास्तरणे सहायतां बहुशः सौम्य गतस्त्वमावयोः ।
कुरु सम्प्रति तावदाशु मे प्रणिपाताञ्जलियाचिताश्विताम् ॥
- iv) अपि क्रियार्थं सुलभं समित्कुशं जलान्यपि स्तानविधिष्वमाणि ते ।
अपि स्वशक्त्या तपसि प्रवर्तसे शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम् ॥
- v) मुखेन सा पद्मसुगन्धिना निशि प्रवेपमानाऽधरपत्रशोभिना ।
तुषारदृष्टिक्षतपद्मसम्पदां सरोजसन्धानमिवाकरोदपाम् ॥

2. Explain with reference to the context any **three** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) तदिदं गतमीदृशीं दशां न विदीर्षे कठिना : खलु स्त्रियः ।
- ii) न धर्मवृद्धेषु वयः समीक्ष्यते ।
- iii) विधिना जन एष वञ्चितस्त्वदधीनं खलु देहिनां सुखम् ।
- iv) वद सम्प्रति कस्य बाणतां नवचूतप्रसवो गमिष्यति ॥
- v) वद प्रदोषे स्फुटचन्द्रतारका विभावरी यद्यरुणाय कल्पते ।

P.T.O.

3. Write a critical appreciation of Vth Canto of Kumārasambhavam.

15

‘कुमारसंभवम्’ च्या पाचव्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR

What are the chief characteristics of a Mahākāvya ? Explain with the help of ‘Kumārasambhavam’.

महाकाव्याची प्रमुखवैशिष्ट्ये कोणती ? ते कुमारसम्भवम् च्या आधारे स्पष्ट करा.

4. Write critical notes on **any two** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

i) The sources of ‘Kumārasambhavam’.

‘कुमारसंभवंचे मूलाधार.

ii) Works of Kālidāsa.

कालिदासाची ग्रन्थसम्पदा.

iii) Character-sketch of Rati.

रतीची व्यक्तिरेखा.

iv) The role of Vasanta.

वसंताची भूमिका.

[3602] – 32

M.A. Term End Examination, 2009
(Old Course) (85 Pattern)
SANSKRIT (Paper – II)
मुद्राराक्षसं

Time: 3 Hours

Total Marks: 60

1. Translate into **English** or **Marathi** any **three** of the following adding notes wherever necessary. 15

आवश्यक तेथे टीपा देऊन भाषांतर करा. (फक्त तीन)

- 1) कौलू तश्चित्रवर्मा मलयनरपतिः सिंहनादो नृसिंहः
 काश्मीरः पुष्कराक्षः क्षतरिपुमहिमा सैन्धवः सिन्धुषेण ।
 मेघाख्यः पञ्चमोऽस्मिन् पृथुतुरगबलः पारसीकाधिराजो
 नामान्येषां लिखामि ध्रुवमहमधुना चित्रगुप्तः प्रमार्ष्टु ॥
- 2) पृथिव्यां किं दग्धाः प्रथितकुलजा भूमिपतयः
 पतिं पापे मौर्यं यदसि कुलहीनं वृतवती ।
 प्रकृत्या वा काशप्रभवकुसुमप्रान्तचपला
 पुरन्ध्रीणां प्रज्ञा पुरुषगुणविज्ञानविमुखी ॥
- 3) उद्यच्छता धुरमकापुरुषानुरूपां
 गन्तव्यमाजिनिधनेन पितुः पथा वा ।
 आच्छिद्य वा स्वजननीजनलोचनेभ्यो
 नेयो मया रिपुवधूनयनानि बाष्पः ॥
- 4) आविर्भूतानुरागाः क्षणमुदयगिरेरुज्जिहानस्य भानोः
 पर्णच्छायैः पुरस्तादुपवनतरवो दूरमाश्वेव गत्वा ।
 एते तस्मिन्निवृत्ताः पुनरपरगिरिप्रान्तपर्यस्तबिम्बे
 प्रायो भृत्यास्त्यजन्ति प्रचलितविभवं स्वामिनं सेवमानाः ॥
- 5) भृत्यत्वे परिभावधामनि सति स्नेहात्प्रभूणां सतां
 पुत्रेभ्यः कृतवेदिनां कृतधियां येषां न भिन्ना वयम् ।
 ते लोकस्य परीक्षकाः क्षितिभृतः पापेन येन क्षता-
 स्तस्येदं विपुलं विधेर्विलसितं पुंसां प्रयत्नच्छिदः ॥

P.T.O.

2. Explain with reference to the context on **any three** of the following. 15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- 1) ते भृत्या नृपतेः कलत्रमितरे संपत्सु आपत्सु च ।
- 2) निर्दोषस्यापि शङ्का किं पुनर्मम जातदोषस्य ।
- 3) निर्वाहः प्रतिपन्नवस्तुषु सतामेतद्वि गोत्रव्रतम् ।
- 4) बुद्धिस्तु मा गान्मम ।
- 5) दैवेनोपहतस्य बुद्धिरथवा सर्वा विपर्यस्यति ।

3. Justify the title 'मुद्राराक्षस' of this play. 15

'मुद्राराक्षस' हे नाव या नाटकाला कसे योग्य आहे ?

OR/किंवा

Write a critical appreciation of 'कृतककलह' i.e. Act III of मुद्राराक्षस. 15

मुद्राराक्षसाच्या 'कृतककलह' नावाच्या तिसऱ्या अंकाचे विवेचक रसग्रहण करा.

4. Write critical paragraphs on **any three** of the following : 15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- 1) विशाखदत्त 's style.
विशाखदत्ताची शैली.
- 2) सुभाषित^s in मुद्राराक्षस.
मुद्राराक्षसातील सुभाषिते.
- 3) अमात्यराक्षस^s efforts to kill चंद्रगुप्त (any three).
अमात्यराक्षसाने चंद्रगुप्ताला ठार करण्यासाठी केलेले कोणतेही तीन प्रयत्न.
- 4) Charactersketch of विराधगुप्त.
विराधगुप्ताचे व्यक्तिचित्र.
- 5) Charactersketch of शकटदास.
शकटदासाचे व्यक्तिचित्र.

[3602] – 33

M.A. Term End Examination, 2009
SANSKRIT (Old Syllabus)
Paper – III : A) Rugveda, Sukte (Nivdak)
B) Nirukta
ऋग्वेद व निरुक्त
(85 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instruction : All questions carry equal marks.

सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. Translate with notes **any three** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे सटीप भाषांतर करा.

१) युवं नेरा स्तुवते पञ्जियायं कक्षीवते अरदतं पुरंधिम् ।
 कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णः शतं कुम्भाँ असिञ्चतं सुरायाः ॥

२) तवे ब्रूते सुभगांसः स्याम स्वाध्यौ वरुण तुष्टुवांसः ।
 उपायेन उषसां गोमेतीनामग्नयो न जरेमाणा अनुद्यून् ॥

३) गवाशिरं मन्थिनेमिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदोय ।
 ब्रह्मकृता मारुतेना गणेने सजोषो रुद्रैस्तृपदा वृषस्व ॥

४) सम्राजोवस्य भुवेनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्हशो ।
 वृष्टिं वां राधो अमृतत्त्वमीमहे द्यावापृथिवी चि चेरन्ति तन्यवेः ।

५) तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।
 विश्वान्यद्यज्ञाँ अभिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठ्य ।

2. Write a mythological note on इन्द्र.

इन्द्रावर दैवतशास्त्रविषयक टीप लिहा.

OR/किंवा

Attempt critical appreciation of अक्षसूक्त.

अक्षसूक्ताचे विवेचक रसग्रहण करा.

P.T.O.

3. Explain with reference to context **any three** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- १) भावप्रधानमाख्यातं सत्त्वप्रधानानि नामानि ।
- २) इन्द्रियनित्यं वचनमौदुम्बरायणः ।
- ३) अर्थवन्तः शब्दसामान्यात् ।
- ४) तदिदं विद्यास्थानं व्याकरणस्य कात्स्न्यम् ।
- ५) षड् भावविकारा भवन्तीति वार्ष्णयिणिः ।

4. Give etymologies of **any five** of the following:

पुढीलपैकी कोणत्याही पाच व्युत्पत्ती द्या.

१) नरकम्	२) कुल्माष	३) अध्वर्युः	४) स्थाणुः
५) कम्बोज	६) अक्षि	७) शाखाः	८) वीरः

M.A. (Semester – III) Examination, 2009
SANSKRIT

Paper – I : मुद्राराक्षस (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

N.B. : Each question carries equal marks.

सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. Translate following verses into **English** with annotation (**any four**) :

16

स्पष्टीकरणात्मक टीपांसह मराठीत अनुवाद करा. (कोणतेही चार) :

- 1) स्वच्छन्दमेकचरमुज्ज्वलदान शक्ति मुत्सेकिना मदबलेन विगाहमानम् ।
बुद्ध्या निगृह्य वृषलस्य कृते क्रियायामारण्यकं गजमिव प्रगुणी करोमि ॥
- 2) पृथिव्यां किं दग्धा : प्रथितकुलजा भूमिपतय : पतिं पापे मौर्यं यदसि कुलहीनं वृतवती ।
प्रकृत्यां वा काशप्रभवकुसुमप्रान्तचपला पुरन्ध्रीणां प्रज्ञा पुरुषगुणविज्ञान विमुखी ॥
- 3) अपामुद्वृत्तानां निजमुप दिशत्या स्थितिपदं दधत्या शालीनामवनतिमुदारे सति फले ।
मयूराणामुग्रं विषमिव हरन्त्या मदमहो कृतः कृत्स्नस्यायं विनय इव लोकस्य शरदा ॥
- 4) वक्षस्ताडनभिन्नरत्नवलयं भ्रष्टोत्तरीयाशुकं हा हेत्युच्चरितार्तनादकरुणं भूरेणुरूक्षालकम् ।
तादृङ् मातृजनस्य शोकजनितं संप्रत्यवस्थान्तरं शत्रुस्त्रीषु मया विधाय गुरवे देयो निवापाञ्जलि : ॥
- 5) कुले लज्जायां च स्वशयसि च माने च विमुखः शरीरं विक्रीय क्षणिकधनलोभाद्धनवति ।
तदाज्ञां कुर्वाणो हितमहितमित्येतदधुना विचारातिक्रान्तः । किमिति परतन्त्रो विमृशति ॥

2. Explain with reference to the context (**any four**) :

16

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतीही चार) :

- 1) अनेन खलु लेखेन राक्षसो जेतव्यः ।
- 2) साधु सिद्धार्थक कृतः कायेरम्भः ।
- 3) कष्टमनर्थद्वयमापतितम् ।
- 4) दुराराध्या हि राजलक्ष्मीरात्मवद्भिरपि राजभिः ।
- 5) नीतिर्नयत्यस्मृतपूर्ववृत्तं जन्मान्तरं जीवन एव पुंसः ।

3. Write short notes on (any four) :

16

टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

a) चन्द्रगुप्त आणि मलयकेतु यांच्यातील साम्य-भेद.

Similarity and differences between चन्द्रगुप्त मलयकेतु.

b) Conversation between राक्षस आणि आहितुण्डिक

राक्षस आणि आहितुण्डिक यांच्यातील संभाषणा.

c) Spies and agents of चाणक्य – चाणक्याचे हेर.

d) Characterisation of भागुरायण – भागुरायणाची व्यक्तिरेखा.

e) Characterisation of राक्षस-राक्षसाची व्यक्तिरेखा.

4. Critically appreciate : Act I or Act IV of मुद्राराक्षस

मुद्राराक्षसाच्या पहिल्या किंवा चौथ्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

5. Evaluate critically मुद्राराक्षस as a political drama.

16

‘राजकीय नाटक’ या दृष्टीने ‘मुद्राराक्षसाचे’ मूल्यमापन करा.

OR / किंवा

Write on विशाखदत्त’s life and date.

16

विशाखदत्ताचा काळ आणि कर्तृत्व यावर माहिती लिहा.

M.A. (Semester – III) Examination, 2009
(2008 Pattern)
SANSKRIT (Paper – II)
अर्थसङ्ग्रहः

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Explain fully **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

i) भोजनादौ अतिव्याप्तिवारणाय वेदप्रतिपाद्यः इति ।

ii) यत्र कर्म मानान्तरेण प्राप्तं तत्र तदुद्देशेन गुणमात्रं विधन्ते ।

iii) सेयं श्रुतिर्लिङ्गादिभ्यः प्रबला ।

iv) स्थानं नाम उपस्थितिः । यस्यहि देशे योऽनुष्ठीयते तत्पूर्वतने पदार्थे कृते एव प्रथममुपस्थितो भवति ।

v) विरोधे गुणवादः स्यादनुवादोऽवधारिते ।

vi) यत्र समग्राङ्गोपदेशः सा प्रकृतिः यथा दर्शपूर्णमासादिः ।

2. What is meant by अधिकारविधि ? Explain fully its various types.

16

अधिकारविधि म्हणजे काय हे सांगून त्याचे विविध प्रकार पूर्णतः स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain fully the term 'अर्थवाद'.

'अर्थवाद' संज्ञा पूर्णपणे स्पष्ट करा.

3. Write an essay on आर्थीभावना.

16

'आर्थीभावना' ह्यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Explain fully the term "निषेध".

निषेध ही संज्ञा पूर्णपणे स्पष्ट करा.

4. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) परिसंख्याविधि: ।

ii) पर्युदास: ।

iii) मन्त्रलक्षणम् ।

iv) धर्मलक्षणम् ।

5. Write short notes on **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

i) श्रुतिप्रमाणम् ।

ii) वाक्यप्रमाणम् ।

iii) समाख्या प्रमाणम् ।

iv) सन्दर्शः ।

v) मत्त्वर्थलक्षणाभयम् ।

vi) प्रकटण प्रमाणम् ।

M.A. (Semester – III) Examination, 2009
SANSKRIT
(2008 Pattern) Paper – III
SPL. Group A : साहित्य – चम्पूरामायण – १, २ Stabak

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Translate into **English** or **Marathi** any **four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा.

1) अथ सरसिजयोनेराज्ञया रामवृत्तं

करबदरसमानं प्रेक्ष्य दृष्ट्या प्रतीच्या ।

शुभमतनुत काव्यं स्वादु रामायणाख्यं

मधुमयभणितीनां मार्गदर्शी महर्षिः ॥

2) उच्चस्थे ग्रहपञ्चके सुरगुरौ सेन्दौ नवम्यां तिथौ

लग्ने कर्कटके पुनर्वसुयुते भेषं गते पूषणि ।

निर्दग्धं निखिलाः पलाशसमिधो मेध्यादयोध्यारणे

राविर्भूतमभूत पूर्वमपरं यत्किञ्चिदेकं महः ॥

3) अथ निशिचरमा थाद्वीतवैतानविघ्नो

मुनिरवभृथकृत्यं विश्वहृद्यं समाप्य ।

अमनुत जयलक्ष्म्या राममाजौ समेतं

यजनजनितमूर्त्या योक्तुमव्याजलक्ष्म्या ॥

4) कान्तारभा जि मयि केकयराजपुत्र्याः

कार्कश्यकन्दलितया दलितस्य वाचा ।

तातस्य शोकदहनग्लपितं शरीरं

मातस्त्वया न तु कदाचिदुपेक्षणीयम् ॥

5) अनुजरचितपणगिरहद्यासु माद्य-

त्परभृत गलचञ्चत्पञ्चमैरञ्चितासु ।

जनकदुहितृयोगाज्जात साकेतसौख्य-

श्चिरमरमत रामश्चित्रकूटस्थलीषु ॥

6) तथातिथ्यं चक्रे भरतवलभाजां तनुभृतां

भरद्वाजः सोऽयं भृकुटिभटकल्पाखिलसुरः

तपस्तप्त्वा घोरं दिवि सुमनसस्तत्फलभुजो

यथा तेषां तोषं क्षणमभिलषेयुर्मुनिकृतम् ॥

2. Explain with reference to the context **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

1) किं तर्पणं न विदधाति नरः पितृणाम् ।

2) साश्रुस्तेभ्योऽञ्जलिं दित्सुश्चरंल्लेभे तुरंगमम् ।

3) यस्माद्गुणेन रजसा विकृतिं गता सा

रामस्य पादरजसा प्रकृतिं प्रपेदे ।

4) यावत्कल्पमकीर्तिरार्तिजननी जायेत जाये तव ।

5) मयि पतति गरीयानम्ब ते पक्षपातः ।

6) निन्दिष्यते नियतमेव निमेषहानिः ।

3. Critically appreciate अयोध्याकाण्ड of चम्पूरामायण.

16

चम्पूरामायणाच्या अयोध्याकाण्डाचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Describe the travelling of Rāma and Lakṣmaṇa with विश्वामित्र.

राम आणि लक्ष्मण यांचे विश्वामित्रासह केलेल्या प्रवासाचे वर्णन करा.

4. Write an essay on the historical background of Campu Literature.

चम्पूवाङ्मयांच्या ऐतिहासिक पार्श्वभूमीवर निबन्ध लिहा.

16

OR/किंवा

Evaluate Bhoja - as a poet.

भोजाचे एक कवी म्हणून मूल्यमापन करा.

5. Write critical notes on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

16

1) Character sketch of विश्वामित्र.

विश्वामित्राची व्यक्तिरेखा

2) Assassination of ताटका

ताटका वध

3) The Vidyas imparted by विश्वामित्र to राम.

विश्वामित्रांनी रामाला दिलेल्या विद्या

4) पायसविभाजन.

[3602] –334

M.A. (Semester–III) Examination, 2009
SANSKRIT (Paper – IV) (2008 Pattern)
संस्कृत साहित्य आणि साहित्यांशास्त्राचा इतिहास
(History of Sanskrit Literature & Poetics)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Write a detailed essay on types of Sanskrit drama.

संस्कृत नाट्यप्रकार यावर एक दीर्घ निबंध लिहा.

16

OR / किंवा

Write an exhaustive note on the Bhāsa problem.

भास प्रश्नावर सविस्तर टीप लिहा.

16

2. Write critical paragraphs on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

१) अभिज्ञानशाकुन्तलम्

२) पञ्चमहाकाव्यानि

३) गद्यवाङ्मयम्.

3. Explain the definition of poetry with suitable examples.

16

संस्कृत काव्यलक्षण विशद करा (योग्य उदाहरणे देऊन).

OR / किंवा

Discuss the theory of रस.

रससिद्धान्ताची चर्चा करा.

P.T.O.

4. Write critical notes on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- १) विश्वनाथ २) जगन्नाथ पण्डित ३) कुन्तक.

5. Write short notes on **any four** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- १) आर्षमहाकाव्ये
२) अभिनवगुप्त
३) दण्डी
४) श्रीहर्ष
५) दूतकाव्यानि.

[3602] – 34

M.A. Term End Examination, 2009
SANSKRIT (Old Course) (85 Pattern)
SK4 : सिद्धान्तकौमुदी – [कारकप्रकरण]

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Explain fully **any four** of the following adding illustrations where necessary. **20**

आवश्यक तेथे उदाहरणे देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा :

- i) अकथितं च ।
- ii) येनाङ्गविकारः ।
- iii) क्रियार्थोप पदस्य च कर्मणि स्थानिनः ।
- iv) ल्यब्लोपे कर्मण्यधिकरणे च ।
- v) कृत्वोऽर्थप्रयोगे कालेऽधिकरणे ।
- vi) यस्य च भावेन भावलक्षणम् ।

2. A) Explain the cases of the words underlined in **any four** of the following examples with the help of relevant Sūtras or Vārtikas. **16**

पुढीलपैकी कोणत्याही चार उदाहरणांतील अधोरेखित शब्दांच्या विभक्ती समर्पक सूत्रांच्या किंवा वार्तिकांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- i) माषेषु अश्वं बध्नाति ।
- ii) अभिनिविशते सन्मार्गम् ।
- iii) रामेण बाणेन हतो वाली ।
- iv) भक्ताय धारयति मोक्षं हरिः ।
- v) छात्राणां छात्रेषु वा मैत्रः पटुः ।
- vi) युवेभ्यो गां वारयति ।

P.T.O.

B) Correct the following sentences and rewrite (**any eight**) :

8

खालील वाक्ये शुद्ध करून लिहा (कोणतीही आठ) :

- i) देवदत्तम् ओदनं पाचयति ।
- ii) हरिः वैकुण्ठे अधिवसति ।
- iii) देवदत्ते मोदको रोचते ।
- iv) पुष्पैः स्पृहयति ।
- v) हरये अभिक्रुध्यति ।
- vi) दैत्यानां हरिः अलम् ।
- vii) चोरं बिभेति ।
- viii) ग्रामे बहिः ।
- ix) माथुराः पाटलिपुत्रकाणाम् आढ्यतराः ।
- x) विप्रं गां प्रतिशृणोति ।

3. Write explanatory notes on **any two** of the following :

16

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर स्पष्टीकरणात्मक टीपा लिहा :

- i) अपि as कर्मप्रवचनीय (कर्मप्रवचनीय या दृष्टीने 'अपि' या शब्दाचा प्रयोग).
- ii) अपादान.
- iii) शेष षष्ठी.
- iv) आधारस्त्रिधा.

[3602] – 35

M.A. (Term End) Examination, 2009
SANSKRIT(Old Syllabus)
SK-5 : Group F-Sahitya (85 Pattern)
अभिज्ञानशाकुन्तलम्

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate **any three** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही तीन श्लोकांचे भाषांतर करा.

15

- i) सरसिजमनुविधं शैवलेनापि रम्यं
मलिनापि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥
- ii) अनाघ्रातं पुष्पं किसलयमलूनं कररुहै
रनाविधं रत्नं मधु नवमनास्वादितरसम्।
अखण्डं पुण्यानां फलमिव च तद्रूपमनघं
न जाने भोक्तारं कमिह समुपस्थास्यति विधिः ॥
- iii) परिग्रहबहुत्वेऽपि वदे प्रतिष्ठे कुलस्य मे।
समुद्रसना थोर्वी सखी च युवयोरियम् ॥
- iv) यास्यत्यद्य शकुन्तलेति हृदयं संस्पृष्टमुत्कण्ठया
कण्ठः स्तम्भित बाष्पवृत्तिकुलषश्चिन्ताजडं दर्शनम्।
वैक्लव्यं मम तावदीदृशमिदं स्नेहादरण्यौकसः
पीडयन्ते गृहिणः कथं नु तनयाविश्लेष दुःखैर्नवैः
- v) कुतो धर्मक्रियाविघ्नः सतां रक्षितरि त्वयि।
तमस्तपति धर्माशौ कथमाविर्भविष्यति ॥

2. Explain with reference to the context **any three** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही तिहींचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

15

- i) सतां हि संदेहपदेषु वस्तुषु प्रमाणमन्तःकरणप्रवृत्तयः
- ii) चक्रवाकवधुके आमन्त्रस्व सहचरं। उपस्थिता रजनी
- iii) अथवा दुर्वासः शाप एष विकारयति।
- iv) त्वयि तु परिसमाप्तं बन्धुकृत्यं प्रजानाम्।
- v) संस्कारोल्लिखतो महामणिरिव क्षीणोऽपि नालक्ष्यते।

P.T.O.

3. What are the main changes made by कालिदास in his 'अभिज्ञानशाकुन्तलम्' from the original story in महाभारत ? Discuss how far those changes are effective.

कालिदासाने आपल्या शाकुन्तल नाटकात मूळ महाभारत कथेपेक्षा कोणते बदल केले आहेत ? ते बदल कितपत परिणामकारक झाले आहेत.

OR

Describe S'akuntala as नायिका of अभिज्ञानशाकुन्तलम्
अभिज्ञानशाकुन्तलम् ची नायिका म्हणून शकुन्तलेचे वर्णन करा.

15

4. Write critical notes on **any two** of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

15

i) विदूषक

ii) S'akuntala's love for Nature
शकुन्तलेचे निसर्ग प्रेम

iii) Curse of दुर्वास
दुर्वासाचा शाप

iv) सुभाषितs in अभिज्ञानशाकुन्तलम्
अभिज्ञानशाकुन्तलातील सुभाषिते

[3602] – 36

M.A. Term End Examination, 2009
SANSKRIT
(Old Course) (85 Pattern)
Group F : Sahitya (Paper VI)
चम्पू भारत्

Time : 3 Hours

Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** any two of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

1) तपोनिधेरागमनेन सद्यः सभा विभोः स्तब्धजनारवापि ।

वीणारवानुद्रुत भृङ्ग मालाकोलाहलैर्घोषितदिङ्मुखाभूत् ॥

2) जायया च पतिभिश्च कदाचिज्जायते स्म नहि दम्पतिशब्दः ।

अद्भुतस्य खलु तस्य जगत्यामर्थतामनुभवन्ति भवन्तः ॥

3) निजनगरनिरीतो वासविर्दिक्षु सर्वा -

स्वपि परिणयहेतौ क्वापियात्रामुहूर्ते ।

जनकपरिगृहीता सा दिगिल्येव तस्यां -

कथमपि न स जातां कन्यकां पर्यणैषीत् ॥

4) पाञ्चालपुत्री च पतिव्रतानां प्रधानभावे कृतपहबन्धा ।

पञ्चापि सद्यः प्रतिभूरिव खान्पतीन्वितृणामनृणानकार्षीत् ॥

5) समीक्ष्य सेतुं रघुवीरनिर्मितं

स चित्रभित्तीकृतधीर्धनंजयः ।

दिनेशवंशस्य तपोविचारणे

चिरावकाशं विततान चेतसि ॥

P.T.O.

2. Explain with reference to the context **any three** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- i) पाञ्चालिकावन्दन वादशैली माधुर्यमाकर्ण्य विलज्जितेव ।
- ii) परस्परस्नेहमिवैष मातुं प्रस्थं ययौ खाण्डवशब्दपूर्वम् ।
- iii) पादे चिरं परिचचार गिरिं महेन्द्रम् ।
- iv) संप्रेषिता पथिकभर्तृषु पत्रिकेव
- v) अर्जुनेषु सकलेषु विकासिष्वद्रिसीम्नि धृततादृशशब्दः ।

3. Write an essay on imagination of

15

अनन्तभट्ट in IIIrd स्तबक as चम्पूभारतम्.

चम्पूभारताच्या तिसऱ्या स्तबकातील अनन्तभट्टाचे कल्पनाविलास यावर निबंध लिहा.

OR

Write features of Campu and describe important Campus in Sanskrit Literature.

चंपूची लक्षणे सांगून संस्कृत वाङ्मयातील महत्त्वाच्या चंपूचे वर्णन करा.

4. Write critical notes on **any two** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोवर विवेचक टीपा लिहा :

- i) Arjunas marriages
अर्जुनाचे विवाह.
- ii) Charactersketch of Narda
नारदांचे स्वभावचित्र.
- iii) Nature in Campubharat
चम्पूभारतातील निसर्ग.
- iv) खाण्डववनदाहः

[3602] – 37

M.A. Term End Examination, 2009
SANSKRIT (Old Course) (85 Pattern)
SK-7 : Basic Principles of Linguistics
भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Write an essay on classification of languages. 15
भाषांचे वर्गीकरण यावर निबंध लिहा.

OR

Describe important language families of the World.
जगातील प्रमुख भाषाकुलांचे वर्णन करा.

2. Describe the mental process of sound production as mentioned in the Pāṇinīyaśikṣā. 15
पाणिनीय शिक्षेत वर्णन केलेली ध्वनि उच्चारणाची मानसिक प्रक्रिया विशद करा.

OR

Describe various positions of glottis.
कण्ठविवराच्या विविध स्थितींचे वर्णन करा.

3. Explain with examples the major features of middle Indo-Aryan Languages. 15
मध्ययुगीन आर्यभाषांची प्रमुख विशेष सोदाहरण स्पष्ट करा.

OR

Write an essay on the Sanskrit alphabets.
संस्कृत वर्णमालेवर निबंध लिहा.

4. Write notes on **any two** of the following. 15
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

i) Popular notions of Language
भाषेविषयीच्या लौकिक कल्पना

ii) Phone, Phoneme, allophone
स्वन, स्वनिम आणि स्वनांतर

iii) Extension of meaning
अर्थविस्तार

iv) Synchronic and Diachronic Linguistics.
एककालिक आणि बहुकालिक भाषाविज्ञान.

[3602] – 38

M.A. Term End Examination, 2009
Paper – VIII : SANSKRIT
History of Classical Literature (Old Course) (85 Pattern)
Abhijat Sanskrit Sahityacha Itihas, Sanskrit Kavya Shastracha Itihas

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Describe the salient features of आख्यायिका literature. How far are they applicable to Bāna bhaṭṭa's हर्षचरित ? 15
 अख्यायिका साहित्याची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा. बाणभट्टाच्या हर्षचरिताला ती कितपत लागू पडतात ?

OR/किंवा

1. Discuss the following statement. 15
 'काव्येषु नाटकं रम्यं तत्र रम्या शकुन्तला.
 पुढील विधानाची चर्चा करा.
 'काव्येषु नाटकं रम्यं तत्र म्या शकुन्तला.
2. Take a critical review of animal stories in Sanskrit literature. 15
 संस्कृत साहित्यातील पशु पक्ष्यांच्या कथासाहित्याचा समीक्षणात्मक आढावा घ्या.

OR/किंवा

2. Write what you know about the peculiarities of Bhāsa's plays based on रामायण. 15
 भासाच्या, रामायणावर आधारित नाटकांची वैशिष्ट्ये सांगा.
3. Write a critical appreciation of शिशुपालवध. 15
 शिशुपालवधाचे समीक्षात्मक रसग्रहण करा.

OR//किंवा

3. Write what you know about the works of जगन्नाथ पण्डित. 15
 जगन्नाथ पंडितांच्या ग्रंथ कृतींचा परिचय करून द्या.
4. Write critical paragraphs on **any two** of the following : 15
 पुढील पैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

i) भारवेरर्थ गौरवम्	ii) मृच्छकटिक
iii) दशकुमारचरित	iv) मालतीमाधव